

39. Архів Президії НАНУ, пр. № 6 від 13.02. 1934 р.

40. Архів Президії НАНУ, пр. № 20 від 03.11.1935 р., с. 99.

41. Ковтанюк Н. Скарбниця історичної пам'яті України / Н. Ковтанюк, Г. Шовкопляс // Київська старовина. – 1999. – № 4. – С. 63-80

42. Науковий архів Національного музею історії України, ф. Р-1260, оп. 1-доп., од. зб. 28.

43. Державний архів м. Києва, ф. Р-1, оп. 1, пр. 11616, арк. 4-6.

44. Центральний історичний музей ім. Т. Шевченка в Києві. Короткий довідник. – К., 1941. – С. 1-53.

Колесникова В.А. К истории Всеукраинского археологического музея

Статья посвящена предистории возникновения и исторической судьбе археологического музея ВУАН. Охватывает период от создания в Киеве первой археологической экспозиции (1897) до современности. В публикации использованы преимущественно документальные источники.

Ключевые слова: музей, археология, экспозиция, экспонаты, музейные сотрудники.

Kolesnikova V.I. On the history of Ukrainian Archaeological Museum

The article is devoted to prehistory and the historical fate of the archaeological museum of VUAN. It covers a period from the first archaeological exhibition in Kiev (1897) to the present. In the publication are used mainly documentary sources.

Key words: museum, archeology, exposition, exhibits, museum workers.

02.04.2011 р.

УДК 902.1:069.8(477.51)

А.С. Яненко

ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ (КАБІНЕТУ) АНТРОПОЛОГІЇ ТА ЕТНОЛОГІЇ ІМ. ХВ. ВОВКА ТА АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

У статті розглядається розвиток археологічної діяльності Музею (Кабінету) антропології та етнології ім. Хв. Вовка на Чернігівщині. Встановлено загальні напрямки археологічної науково-дослідної роботи установи на теренах регіону. Окреслено здобутки Кабінету антропології у царині введення до наукового обігу виявлених під час досліджень артефактів.

Ключові слова: Чернігівщина, Кабінет антропології та етнології ім. Хв. Вовка, археологічні дослідження.

У російській археології першої третини ХХ ст. виділяється особлива «палеоетнологічна школа», що прагнула якомога тісніше зв'язати археологічні дослідження з комплексом природничих наук. У основі розвитку палеоетнологічного напрямку лежала давня традиція вивчення пам'яток кам'яного віку вченими природничої галузі за допомогою методів, що визначалися їхньою основною спеціальністю. Ключові фігури цього наукового напрямку Д.М. Анучин та Хв.К. Вовк залишили

цілу плеяду учнів [1]. З точки зору засновників та учнів «палеоетнологічної школи» антропологія розумілась природничою галуззю знань, мета якої полягала у вивченні людини. 1925 року А.З. Носов напише: «Сучасна антропологія розвинулась в окремі галузі, як от – спеціальну антропологію (науку про людину з погляду морфологічно-біологічного), антропологію передісторичну – палеоетнологію (науку про передісторичні раси та їхнє життя), антропологію етнічну, або етнологію (науку про окремі народи, їх расовий склад та побут) і антропологію соціальну або соціологію (науку про громадське життя людей)» [2]. Ідея заснування установи, яка б проводила комплексні антропологічні дослідження, належала Хв.К. Вовку. Вчений ще за життя доручив використати його науковий спадок (рукописні матеріали, науковий архів, книгозбірня, колекція доісторичних предметів) у наукових цілях спеціально створеній інституції м. Києва, наприклад Антропологічній лабораторії або Антропологічному інституті. Ця установа мала б проводити наукові дослідження в сфері антропологічних наук, головним чином, в пристосуванні їх до України, і по можливості викладати ці науки [3, 141]. Відповідну інституцію було засновано 29 березня 1921 року при Українській Академії наук у безпосередньому віданні Спільного зібрання. Вона набула назви «Музей антропології та етнології ім. Хв. Вовка» [3, 467].

Діяльність Музею антропології та етнології ім. Хв. Вовка неодноразово ставала предметом наукових розвідок істориків науки та дослідників наукової спадщини Хв.К. Вовка. Зокрема принципи організації та наукові дослідження етнологічного відділу Кабінету (згодом Музею етнології ім. Хв. Вовка) розглядали у своїх роботах Г.А. Скрипник [4] і В.К. Борисенко [5]. Науково-теоретична діяльність співробітників Музею (Кабінету) антропології та етнології і розвиток ідей наукової школи Хв.К. Вовка у галузі антропометричних досліджень розглядалися у працях О.Г. Таран [6; 7] і О.С. Пахаревої [8]. Окремим предметом дослідження став архів та книгозбірня Хведіра Кіндратовича, що були науковим підґрунтям організації Музею антропології та етнології [9; 10]. Разом з тим археологічна діяльність наукової установи, проведення польових досліджень – рекогносцировок, розвідок, розкопок пам'яток кам'яної та бронзової доби, зокрема на Чернігівщині, лабораторно-камеральна обробка здобутого матеріалу, систематизація, каталогізація, монтування, консервація, виставка артефактів, проведення освітньої роботи у царині передісторії та геології й досі лишається поза межами робіт з історії розвитку вітчизняного археологічного знання.

Метою цієї роботи є дослідження розвитку польової археологічної діяльності Музею

(Кабінету) антропології та етнології ім. Хв. Вовка на Чернігівщини упродовж 1920-х – першої половини 1930-х рр. і визначення здобутків установи у царині введення до наукового обігу здобутих під час розкопок артефактів.

Розглянемо віхи становлення інституції, зміни у структурі та штатному розписі установи. Музей антропології та етнології з моменту заснування очолив учень Хведіра Вовка – Олександр Алешо, який безпосередньо займався перевезенням наукової спадщини вчителя з Петербургу. Постійними науковими співробітниками стали Анатоль Носов і Антін Онишук. Інституцію було поділено на три відділи: антропології, етнології та передісторії (палеоетнології), окремо організовано наукову бібліотеку з архівом та фотолабораторією [11, 6]. Перші два відділи фактично були з'єднані, бо в ті часи Музей не мав змоги забезпечити посаду завідувача відділу передісторії. Навесні 1922 р. О.Г. Алешо помер. 31 березня 1922 року Музей був перейменований у Кабінет антропології та етнології ім. Хв. Вовка. Тоді ж було скорочено штати Кабінету до чотирьох посад і виокремлено Фотолабораторію в спеціальну академічну установу. Штатними співробітниками інституції довгий час були лише Анатолій Зіновійович Носов – керівничий Кабінету Антропології та Етнології імені Хв. Вовка, Антін Іванович Онишук – консерватор Музею ім. Хв. Вовка, Євген Олександрович Дзбановський – бібліотекар музею, Лідія Савівна Шульгіна – науковий співробітник [12]. Кабінет, що упродовж перших років знаходився на стадії організації, вже з 1923 р. безпосередньо займався науково-дослідною роботою. Разом з тим зміни у підпорядкуванні й структурі відбувались протягом всього часу існування наукового осередку. 2 жовтня 1925 р. на Спільному засіданні Всеукраїнської академії наук України (ВУАН) було вирішено дати кожному відділові Кабінету самостійність, для того, «щоб Україна мала собі в них при Академії Наук дві давно потрібні окремі великі установи: одну – інститут Антропологічно-етнологічний, другу – Музей Етнографічний» [13]. 1926 року була створена спеціальна Комісія по розподілу Кабінету антропології та етнології ім. Хв. Вовка у складі М.П. Василенка, А.М. Лободи та О.П. Новицького [14], наслідком діяльності якої стало перетворення у 1927 р. відділу антропології та передісторії на окрему інституцію, на чолі якої, як і на чолі відділу етнології, стояв призначений від ВУАН Комітет. У 1928 р. відділ антропології та передісторії було перейменовано у Кабінет антропології ім. Хв. Вовка [15]. 17 жовтня 1929 р. на засіданні історико-філологічного відділу ВУАН на запит Президії про розподіл між Відділами установ, що перебували при Раді Академії, було ухвалено передати Кабінет антропології до II (Фізико-математичного) відділу

ВУАН [16, 38]. Відповідно до цього рішення за структурою відділів ВУАН від 27 квітня 1930 року Музей антропології та етнографії ім. Ф.К. Вовка знаходився у підпорядкуванні президії Фізико-математичного відділу Академії наук [16, 69]. 1933 року за постановою II Відділу Кабінет антропології увійшов до новоствореної Секції історії матеріальної культури [17]. Тоді Кабінет антропології припинив свою самостійну діяльність. У 1934 р. юридична реорганізація завершилась фізичним усуненням провідних співробітників установи – більшість археологів та антропологів були репресовані за звинуваченням у «буржуазному націоналізмі».

Звернімося до науково-дослідної роботи Музею (Кабінету) у галузі археології. Відповідні дослідження проводились у відділі передісторії, що входив до складу спочатку відділу антропології та передісторії, а потім Кабінету антропології, і стосувались, головним чином, пам'яток доби каменю та бронзи.

Археологічне дослідження Чернігівщині в рамках діяльності Музею (Кабінету) було обумовлено вже тією обставиною, що в основу відділу антропології та передісторії, між іншим, було покладено археологічні колекції Хв.К. Вовка та його учнів (зокрема Л.Є. Чикаленка), здобуті під час розкопок у с. Мізин [18].

Активна діяльність, спрямована на обробку, систематизацію, впорядкування археологічної колекції Музею (Кабінету) розпочалася лише з 1924 року. До цього часу відділ антропології та передісторії мав тільки одного співробітника – завідувача А.З. Носова. Тільки наприкінці 1924 року до праці приступив у якості нештатного дослідника М.Я. Рудинський. Саме завдяки йому Кабінет антропології та етнології ім. Хв. Вовка у другій половині 1920-х рр. розгорнув активну археологічну діяльність. Свою роботу Михайло Якович Рудинський розпочав саме із впорядкування Мізинських колекцій. У 1924 р. відділ антропології разом із підвідділом передісторії розвинув діяльність у напрямку збирання відомостей та різних даних про колекції з розкопок палеолітичної стоянки в с. Мізин на Чернігівщині. Більша частина з цих колекцій (як вже зазначалось) знаходилася при відділі, проте треба було вжити заходів для розшуку решти матеріалів колекції. Було з'ясовано місцезнаходження другої частини палеонтологічної колекції, що її колись покійний проф. Хв. Вовк передав у Москву для визначення акад. М.В. Павловій та проф. Марчику (матеріали знаходились в університетському музеї). Все це дало змогу приступити до більш-менш систематичної розробки та реєстрації колекцій. Метою проведеної роботи була підготовка до публікації «Мізинського збірника», що мав містити якнайповніший комплекс матеріалів палеолітичної доби на території

України [19, 80-81]. Ще у листопаді 1924 року в записці до Наукового комітету НКО про видання періодичного органу Кабінету антропології та етнології керівник установи А.З. Носів вказував на активну підготовку намічених видань, серед яких і праця «Мізинське палеолітичне селище» [19, 57]. Проте здійснити видання такої праці не вдалось. Лише з нагоди десятиріччя ВУАН, Кабінет антропології ім. Хв. Вовка ухвалив експонувати в спеціальній ювілейній виставці Мізинські палеолітичні матеріали (здобуті протягом всіх років розкопів, що велись з 1908 до 1916 р. Ф.К. Вовком та його учнями і були відновлені М.Я. Рудинським 1930 р.) й «випустити в люди хоча б невеличкий путівник по виставці» у формі альбому і мав на меті ознайомити читача із загальним характером місцевості пам'ятки, подати найхарактерніші серії виробів Мізинської палеолітичної стоянки [20]. Відомості про діючу виставку, присвячену Мізинському палеолітичному комплексу, містить й путівник по м. Києву 1930 року видання, де зазначено всі музеї міста та їх адреси [21].

Вже у 1925 р. Кабінет антропології в особі нештатного співробітника і фактичного керівника підвідділу передісторії М.Я. Рудинського розпочав активні польові дослідження на території Чернігівщини. Обґрунтовуючи вибір району розвідок, Михайло Якович зазначав: «Потреба в заглибленні передісторичних розшуків у північно-східній Чернігівщині, цій країні палеолітичного Мізиня, відчувалася давно. Незважаючи на рясні залишки неолітичної доби, виявлені в свій час покійним Ф.К. Вовком та д-ром Л. Чикаленком по Десенських островках, в околицях Мізиня, і давніші знахідки біля с. Пирогівки та в Н.-Сіверському повіті, таких розшуків до останнього часу не проваджено» [22]. 1925 року М.Я. Рудинський здійснив дві «екскурсії». Перша з них відбулась з 20 травня по 12 червня (маршрут: Київ – Новгород-Сіверський – Боровичи – Лісконоги – Новгород-Сіверський – Кудлаївка – Мізин – Разлета – Райгородок – Вишеньки – Київ [23]) й мала на меті дослідити узбережжя Десни в межах колишнього Новгород-Сіверського і Кролевецького районів. Друга «екскурсія» відбулась у вересні (маршрут: Київ – Івіт – Пирогівка – Новгород-Сіверський – Лісконоги – Гремяч – Камінь – Лісконоги – Смяч – Новгород-Сіверський – Київ) [23]. Результатом широкомасштабних розвідок стало відкриття невідомого до того часу району ранньонеолітичної культури з окремими пунктами епіпалеолітичних знахідок на річці Смячці (Смячка I-XVII), відкриття цікавої епіпалеолітичної культури біля сіл Кудлаївка та Лушники над Десною в межах Глухівської округи, картографування близько 30 археологічних пам'яток регіону. Здобуті матеріали поповнили колекції Кабінету [15]. Наукова обробка матеріалу, здобутого

дослідженнями на Чернігівщині, мала результатом публікацію М.Я. Рудинського у редактованому ним «Короткому звітленні» [22].

1926 року Михайло Якович за дорученням Кабінету антропології продовжив дослідження археологічних пам'яток Чернігівщини (маршрут: Київ – Новгород-Сіверський – Мамекин – Лісконоги – Новгород-Сіверський; Київ – Вишенька – Великий Вітовець – Дарниця – Київ; Київ – Старосілля – Межигір'я [23]). Після відповідного опрацювання матеріали досліджень були введені до наукового обігу на сторінках академічного видання [24].

Особливої інтенсивності дослідження з палеоетнології досягають у 1927 році, коли співробітники Кабінету провели шість екскурсій-розвідок в різних регіонах Радянської України, серед яких і дослідження Чернігівщини (маршрут: Київ – Новгород-Сіверський – Лісконоги – Мамекин – Новгород-Сіверський – Київ [25]). Це була четверта подорож до району неолітичних знахідок на р. Смячці з метою завершити збирання матеріалів з поверхні й намітити місця для майбутніх розкопів. Значний об'єм та різноманітність артефактів, виявлених на Новгород-Сіверщині, вимагали великої кількості часу для свого опрацювання. Відтак 1928 року до наукового обігу були залучені лише матеріали Надсмячанської стації XIV [26]. 1930 року у статті «Деякі підсумки та ближчі завдання палеоетнологічних вивчень у межах УСРР» М.Я. Рудинський серед іншого узагальнив відомості про відкритий ним ранньонеолітичний район на Новгород-Сіверщині [27].

1928 року співробітники Кабінету антропології не проводили археологічних досліджень на Чернігівщині. Проте вже 1929 року була здійснена Сеймська археологічна експедиція (маршрут Київ – Конотоп – Шаповалівка – Конотоп – Глухів – Дробівка – Мар'янівка – Ворожба – Глушець – Волинцево – Клепали – Путивль – Конотоп – Алтинівка – Заболотово – Духанівка – Нечаївка – Київ). Розвідки проведені спільними зусиллями Глухівського, Конотопського, Сосницького музеїв та Кабінету антропології під керівництвом М.Я. Рудинського. Серед результатів експедиції, що відкрила нову пам'ятку бронзової доби біля с. Мар'янівка на Глухівщині [28], варто відмітити виявлення нового району неолітичної культури своєрідного характеру серед болотяної долини р. Сейму, й особливу культуру мідно-бронзової доби. Під час експедиції було також відзначено низку городищ з керамікою роменського типу і проведено шурфування могильника з трупоспаленням біля с. Камінь на Конотопщині. Матеріали, здобуті Сеймською експедицією, були розподілені між Конотопським та Глухівським музеями [29]. У річнику Кабінету «Антропологія» були надруковані повідомлення Михайла Рудинського та Якова Морачевського, присвячені Мар'янівській стації [28; 30].

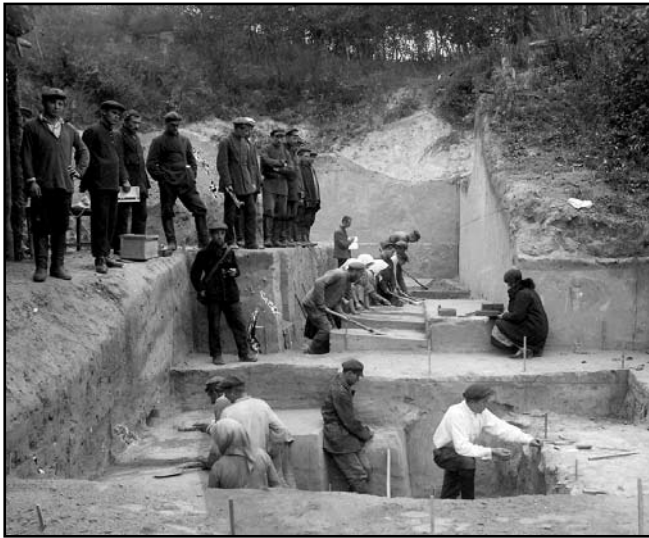

Рис. 1. Розкопки палеолітичної стоянки у с. Мізин восени 1930 року (НА ІА НАНУ, ф. 30 (М.Я Рудинський), спр. 9)

У зв'язку з роботами Сеймської експедиції, варто наголосити, що Кабінет антропології та етнології ім. Хв. Вовка виконував функції консолідації музейних археологічних та мистецтвознавчих досліджень на теренах Радянської України, в тому числі й на Чернігово-Сіверщині, забезпечував археологічні експедиції регіону відповідними кваліфікованими кадрами у разі нестачі їх на місцях, а також у випадку необхідності додаткового науково-методичного керівництва, сприяв уведенню у науковий обіг здобутків музейної археології Чернігівщини шляхом публікації робіт музейників-археологів у своїх періодичних і монографічних виданнях. Наприклад, у друкованих органах Кабінету антропології та етнології ім. Хв. Вовка «Бюлетені...» і «Антропології» було надруковано наукові археологічні розвідки Я.М. Морачевського, Ю.С. Виноградського, А.Г. Розанова.

У 1930 р. Музей відновив дослідження Мізинської палеолітичної стоянки [31] (рис. 1). Крім того співробітники Кабінету провели дві екскурсії у регіоні (маршрут: Київ – Пирогівка – Мізин – Кудлаївка – Мізин – Київ; Київ – Терещенківська – Мізин – Київ) [19, 224-225].

У рамках археологічної діяльності антропологічної інституції протягом 1931-1932 рр. продовжувались дослідження Посейм'я та Подесення (маршрут: Київ – Алтинівка – Заболотова – Алтинівка – Бужанка – Погорілове – Вишеньки – Оболонь – Алтинівка; Київ – Мізин – Пирогівка – Юхновка – Горбів – Горки – Дехтярівка – Кудлаївка – Мізин – Радичів – Розлети – Погорілове – Мізин – Лісконоги – Мізин – Новгород-Сіверський – Лісконоги – Пушкарі – Боровичі – Лісконоги – Новгород-Сіверський) [32]. Протягом польового сезону 1932 року М.Я. Рудинському пощастило знайти нову палеолітичну стоянку в с. Пушкарі [33]. У 1933 р.

археолог продовжив роботу із нововідкритою пам'яткою, особливо акцентуючи увагу на дослідженні крем'яного інвентарю [34] (рис. 2).

Протягом 1921-1934 рр. Музей (Кабінет) антропології та етнології проводив й суто музейну роботу, що визначалась як систематизація, каталогізація, монтування, консервація, виставка артефактів тощо [11, 7]. У 1920-х рр. відповідно із поширеною серед музейних співробітників методикою археологічних розкопок, археологічні матеріали під час наукового опрацювання закріплювались на планшети із зазначенням інвентарного (за польовим описом), порядкового номеру та шифру пам'ятки. У такому стані планшети зберігалися і у разі необхідності експонувалися у музеї [35]. Кабінет антропології не був виключенням у цій методиці. Разом із тим інституція не ставила перед собою завдання створити музей у загальнозживаному розумінні. Ті величезні колекції, що поступили до Кабінету (їх треба обчислювати тисячами), на думку співробітників установи, перебували там тимчасово, до їх наукового опрацювання, після чого частина їх мала бути переданою до відповідних діючих музеїв. Кабінет ставив також за мету створити добірні колекції з різних галузей передісторичних студій, насамперед наступні: породи уживані у виробництві кам'яної доби; натуральне розколювання кременю під впливом природних причин; розвиток умілості обробляти камінь; типові асортименти кам'яної індустрії певних діб та певних культур; порівняльні матеріали до вивчення української передісторії. Через брак відповідного приміщення ці колекції, що їх частково було складено Кабінетом вже 1927 року, не були розгорнуті, але між тим були доступні для ознайомлення [36]. Колекції Кабінету антропології, на думку їх упорядників, мали показувати, на що саме має звертати увагу передісторик у своїх студіях, де ті студії проводити і як їх проводити, як треба вивчати окремі передісторичні об'єкти, як їх треба експонувати. Зокрема, принцип експозиції дрібних кремінних виробів на склі, що його вживав Кабінет, запозичили в нього Всеукраїнський історичний музей ім. Шевченка, Державний Білоруський музей у Мінську, Кременчуцький, Ізюмський та інші музеї Радянської України. З цією метою з чисельних передісторичних матеріалів Кабінету вибиралися лише відповідні колекції, що характеризували певні культурні епохи передісторичного прогресу взагалі та певні культурні особливості місцевого характеру, певні виробничі процеси кам'яної доби, техніку обробки каменю, кістки, виготовлення гончарських виробів [15].

Ще одним напрямком діяльності Кабінету антропології у галузі археології була підготовка наукових кадрів для самостійної дослідницької роботи, зокрема польових досліджень. З цією метою з ініціативи гуртка молоді, куди увійшли співробітники деяких наукових установ м. Києва

Рис. 2. Розкопки палеолітичної стоянки у с. Пушкарі 1933 року (НА ІА НАНУ, ф. 30 (М. Я. Рудинський), стр. 33)

і викладачі київських шкіл та за згодою Кабінету Антропології ім. Ф. Вовка при Кабінеті утворився спеціальний гурток Антропології та Передісторії. До його складу вступили такі особи, як Н.В. Романенко, О.І. Воробієва, Л.Є. Кістяківський, К.П. Старжевський, М.С. Мушкет, Н.І. Брояківська, Г.І. Власенко, А.М. Вороний, М.П. Ткач, В.Х. Шевченко та О.В. Якубський [37]. Заснувався гурток в грудні 1927 р. і перші організаційні його збори відбулися в приміщенні Кабінету антропології 28 грудня 1927 р. Збори ухвалили головну мету гуртка – «обізнатися членам його з науковими даними про людину та її давноминуле» – зокрема з антропології, передісторії та геології. З Передісторії передбачалось набути наступних знань: розпізнавання різних фаз палеоліту та неоліту, класифікація різних груп матеріалу Кабінету, опис та обмір цих матеріалів, підготовка до самостійних розшуків та рекогносцировок. Для досягнення зазначеної мети було взято аналітико-синтетичну систему навчання, а характер робіт повинен був носити переважно практичний характер. За вказівками керівників (з антропології – А.З. Носова, з передісторії – М.Я. Рудинського) переводились практичні справи на антропологічному та археологічному матеріалі Кабінету. Рівнобіжно студювалися окремі книжки та літературні джерела і зачитувались як реферати на засіданнях гуртка. Члени гуртка, а також співробітники з інших установ мали змогу опрацювати здобутий під час археологічних досліджень на Чернігівщині матеріал, а також працювати з Мізинськими колекціями дореволюційного періоду. Кожен учасник гуртка відвідував 2-3 години на тиждень для індивідуального опрацювання археологічного матеріалу при Кабінеті антропології [38].

Наукова дослідна діяльність Кабінету

антропології припиняється остаточно у 1934 р., коли інституція перестала існувати, розчинившись у складі новоутвореного Інституту історії матеріальної культури, а М.Я. Рудинський був звинувачений у антирадянській діяльності та висланий на Північ [39].

Більшість археологічних колекцій, що були сформовані під час науково-дослідної роботи установи, збереглися до сьогодні у фондах Національного музею історії України.

Таким чином, утворений 29 березня 1921 р. Музей (Кабінет) антропології та етнології ім. Хв. Вовка протягом свого існування проводив активні археологічні дослідження на теренах Чернігівщини. Зокрема співробітник Кабінету М.Я. Рудинський виявив та зареєстрував більш ніж 30 археологічних пам'яток, відновив розкопки палеолітичної стоянки Мізин, відкрив палеолітичну стоянку Пушкарі, смячкінську культурну ранньонеолітичну групу тощо. Опрацьовані археологічні матеріали вводилися до наукового обігу на сторінках академічних видань, зокрема у щорічнику Кабінету «Антропологія». Музейна діяльність Кабінету антропології виявилась у підготовці колекцій кам'яної доби до експонування, систематизації, каталогізації та монтуванні артефактів. Також помітним явищем стала підготовка виставки Мізинського палеолітичного комплексу, що розпочала свою роботу 1930 року. Кабінет антропології проводив роботу у царині підготовки кваліфікованих кадрів археологів, які б були добре обізнані з методами проведення польових передісторичних досліджень й активно долучалися до опрацювання колекцій, здобутих на Чернігівщині. Незважаючи на юридичне знищення Кабінету антропології та репресивні заходи влади щодо співробітників установи, наукові погляди, методи та принципи їхньої діяльності мали помітний вплив

на подальший розвиток вітчизняних археологічних досліджень у галузі дописемної історії.

Посилання

1. Платонова Н.И. История археологической мысли в России (последняя треть XIX – первая треть XX вв.): Автореф. диссерт. на соиск. уч. ст. д.и.н. / Н.И. Платонова. – СПб., 2008. – 50 с.
2. Науковий архів Інституту археології НАН України (далі – НА ІА НАНУ), ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437д, арк. 1.
3. Історія Академії наук України. 1918-1923: Документи і матеріали / [відп.ред. П.С. Сохань]. – К., 1993. – 376 с. – (Джерела з історії науки в Україні).
4. Скрипник Г.А. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток / Г.А. Скрипник. – К., 1989. – С. 111-128.
5. Борисенко В.К. Нариси з історії Української етнології 1920-1930-х рр. / В.К. Борисенко – К., 2002. – С. 12.
6. Таран О.Г. Наукова спадщина Федора Вовка в галузі антропології: спадкоємність традицій та сучасне бачення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.07 / О.Г. Таран. – К., 2003. – 9 с.
7. Таран О. Науково-теоретична діяльність Кабінету Антропології та Етнології ім. Хв.Вовка при ВУАН / О. Таран // Vita antiqua. – 1999. – №2. – С. 247-250.
8. Пахарєва О.С. Французько-російське наукове співробітництво в галузі антропології у другій половині XIX – на початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.07 / Олександра Сергіївна Пахарєва. – К., 2009. – 17 с.
9. Черновол І.В. Виставка книжкового зібрання Федора Кіндратовича Вовка: [текст] / І.В. Черновол // Археологія. – 2009. – № 4. – С. 115-118.
10. Черновол І.В. Федір Вовк і його книжкове зібрання: [Текст] / Уклад. і авт. передм. І. В. Черновол. – К.: Інститут археології НАНУ. – К., 2009. – 39 с.
11. Бюлетень Кабінету Антропології та Етнології ім. Хв. Вовка. – К., 1925. – Ч.І. – 50 с.
12. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 3, спр. 1167, арк. 29 зв.
13. НА ІН НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 29.
14. НА ІН НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 30.
15. Інститут Рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІРНБУВ), ф. Х, № 18639, 7 арк.
16. Історія Національної Академії наук України. 1929- 1933: Документи і матеріали / [відп.ред. П.С. Сохань]. – К., 1998. – 542 с. – (Джерела з історії науки в Україні).
17. Архів Президії НАН України, протокол 9, арк. 27.
18. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 436, арк. 2.
19. Історія Національної академії наук України. 1924-1928: Документи і матеріали / [відп.ред. О. С. Онищенко]. – К., 1998. – 762 с. – (Джерела з історії науки в Україні).
20. Мізин. Визначніші серії кістяних виробів Мізинської палеолітичної стації в оствіленні Федора Вовка / [ред. М. Я. Рудинський]. – Вип. І. – К., 1931. – С. 15-16.
21. Київ. Провідник / [ред. Федір Ернст] – К., 1930. – 797 с.
22. Рудинський М.Я. Передісторичні розшуки на Північно-Східній Чернігівщині // Коротке звітження Всеукраїнського Археологічного Комітету за археологічні дослідження року 1925. – К., 1926. – С. 13-32.
23. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 1.
24. Рудинський М.Я. Смячка // Коротке звітження Всеукраїнського Археологічного Комітету за 1926 рік. – К., 1927. – С.118-122.
25. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 2.
26. Рудинський М.Я. Допитання про культуру «мезолітичної» доби на Україні / М.Я. Рудинський // Антропологія. Річник Кабінету. 1927. – К., 1928. – Вип. І. – С. 73-94.
27. Рудинський М.Я. Деякі підсумки та ближчі завдання палетнологічних вивчень у межах УСРР / М.Я. Рудинський // Антропологія. Річник Кабінету Антропології ім. Ф. Вовка. 1930. – К., 1931. – Вип. IV. – С. 165-176.
28. Рудинський М.Я. Мар'янівська стація: (з матеріалів експедиції понад Сеймом) // Антропологія. Річник Кабінету Антропології ім. Ф. Вовка. 1929. – К., 1930. – Вип. III. – С. 179-190.
29. Звіт про роботу Кабінету антропології ім. Ф. Вовка за 1929 рік // Антропологія. Річник Кабінету Антропології ім. Ф. Вовка. 1929. – К., 1930. – Вип. III. – С. 229-230.
30. Морачевський Я.М. Кераміка Мар'янівської стації / Я.М. Морачевський // Антропологія. Річник Кабінету Антропології ім. Ф. Вовка. 1929. – К., 1930. – Вип. III. – С. 191-202.
31. Береговая Н.А. Палеолитические местонахождения СССР / Н.А. Береговая // Материалы и исследования по археологии СССР № 81. – 1960. – С. 144.
32. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 3.
33. ІРНБУВ, ф. 278, № 2885.
34. НА ІА НАНУ, ф. ВУАК, оп. 1, спр. 26а, арк. 35.
35. Черненко О.Є. Археологічна колекція Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського (1896-1948 рр.) / О.Є. Черненко // Скарбниця української культури: Збірник наукових праць. – Вип. 9 (Спецвип. 1). – Чернігів, 2007. – С. 52.
36. Кабінет антропології ім. Ф. Вовка // Антропологія. Річник Кабінету. 1927. – К., 1928. – Вип. І. – С. 188.
37. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 г, арк. 32.
38. НА ІА НАНУ, ф. І (Хв. Вовк), оп. 1, спр. 437 в, арк. 26-27 зв.
39. Граб В.І. Доля М.Я. Рудинського / В.І. Граб, О.Б. Супруненко // Археологія. – 1992. – № 4. – С. 97-98.

Яненко А.С. Деятельность Музея (Кабинета) антропологии и этнологии им. Ф. Вовка и археологические исследования на Черниговщине

В статье рассматривается развитие археологической деятельности Музея (Кабинета) антропологии и этнологии им. Ф. Вовка на Черниговщине. Установлены основные направления археологической научно-исследовательской работы учреждения на территории региона. Очерчено достижения Кабинета антропологии в области введения в научный оборот обнаруженных по время исследований артефактов.

Ключевые слова: Черниговщина, Кабинет антропологии и этнологии им. Ф. Вовка, археологические исследования

Yanenko A.S. Activities of the F. Vovk Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology and archaeological research in the Chernihiv region

The article discusses the evolution of the archaeological activities of the F. Vovk Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology in the Chernihiv region. General directions of archaeological scientific research in the region are determined. Also outlined are the Cabinet's achievements in terms of introduction to scientific use of the artifacts found during excavation.

Key words: the Chernihiv region, the F. Vovk Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology, archeological research.

30.03.2011 p.